

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІННОВАЦІЙ І КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НА ПРИКЛАДІ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛ.

© Гвоздю С.Ю., 2009

Представлено ситуацію щодо інновацій на прикладі підприємств Львівської обл. Визначено взаємозв'язок інновацій та конкурентоспроможності, який впливає із їхніх визначень. Проаналізовано чинники впливу на конкурентоспроможність підприємств та запропоновано напрями подолання негативних чинників, зокрема інноваційних.

The article presents the example of situation of enterprise innovation in Lviv region. Connection of innovation and competitiveness is analyzed from their definitions. Factors of influence on competitiveness of enterprises are analyzed and directions for overcoming the negative factors, including innovation, are proposed .

Постановка проблеми. В епоху глобалізації економіки конкурентоспроможність підприємства залежить від його можливостей. Основою конкурентоспроможності сьогодні виступають інновації, які і створюють конкурентні переваги. Вони допомагають фірмам посідати гідне місце на ринку. Процеси розроблення і впровадження інновацій тісно пов'язані. Отже, ключовим завданням ефективної політики кожного підприємства є підвищення його конкурентоспроможності на інноваційних засадах і створення для цього відповідних умов [1]. Найкращим для цього є застосування засобів підвищення конкурентоспроможності на основі сполучення усіх видів інновацій. Інноваційна політика – це важливий параметр роботи будь-якої компанії.

Аналіз досліджень і публікацій. Необхідність урахування системності впровадження інновацій під час проведення конкурентної політики до сьогодні в Україні приділялось недостатньо уваги. Основний акцент робився на здійсненні організаційного та інституціонального реформування. Проте вибрані засоби, навпаки, породили антиінновації [2, с. 17], загальмувавши розроблення техніко-технологічних інновацій.

Більшість учених визнають ключову роль інноваційності у формуванні конкурентних переваг підприємств. Велику роль у цьому відіграла праця П. Друкера „Інновація і підприємництво. Практика та основи”, в якій він теоретично обґрунтував і навів практичні приклади значення впровадження інновацій для досягнення фірмою успіху на ринку [3, с. 272].

Питання ефективності та конкурентоспроможності висвітлено у багатьох наукових працях. Одні дослідники характеризують основні їх складові, інші подають в своїх працях можливі шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Визначення конкурентоспроможності підприємства — складна і багатогранна проблема, яка потребує нових вирішень і викликає дискусії та розбіжності щодо її трактування. Оцінка ефективності і конкурентоспроможності має особливо велике значення у зв'язку з формуванням систем управління об'єктами, що працюють у нових умовах.

Діяльність будь-якого підприємства спрямована на досягнення прибутків. Але для цього продукція має бути конкурентоспроможною, адже виробі, які не відповідають вимогам і потребам споживачів, не спроможні конкурувати на ринку.

Цілі статті. У цій роботі проаналізовано становище підприємств Львівської області, визначено аспекти використання інновацій для збільшення конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для формування внутрішнього ринку високотехнологічних продуктів та інновацій України та одночасне збільшення конкурентоспроможності необхідно визначити пріоритети України щодо цього ринку.

Конкурентоспроможність підприємств є однією з головних проблем входження підприємств у світове суспільство. Україна намагається усіма силами вступити у це суспільство, але поки що безрезультатно. Українська продукція не користується попитом за кордоном, тому що не може конкурувати на їхньому ринку. Тільки один відсоток наших товарів є конкурентоспроможними.

В умовах ринкової економіки зниження ціни є одним з найефективніших чинників конкурентної боротьби, що допомагає також збільшити обсяги продажів. Але такі дії ведуть до зменшення прибутків, що є неприпустимим для підприємств. І тільки лідери мають можливість здійснювати такі ризикові дії.

Для збільшення додаткової вартості у ринковій ціні продукції необхідно здійснити певні заходи. Першим з них є створення новітнього продукту, якого ще немає на ринку і за рахунок цього бути конкурентоспроможним. Іншим заходом можна назвати створення конкурентних переваг уже існуючого продукту, тобто їхня модернізація. Обидва ці заходи є інноваційними.

Взаємозв'язок між інноваціями та конкурентоспроможністю вже виходить із визначень цих понять. Під конкурентоспроможністю розуміють «здатність країни чи підприємства виробляти товари чи послуги, які можуть конкурувати на світовому ринку». А під інновацією розуміють «застосування нової або істотно покращеної ідеї, товару, послуги, процесу чи практики, яка призначена для отримання кращого результату». Звідси можна зробити висновок, що інноваційну діяльність можна розглядати як засіб покращання конкурентоспроможності [4, с. 130].

В умовах ринкової економіки ефективну діяльність підприємства забезпечує інноваційна політика, яка являє собою певний засіб в конкурентній боротьбі. Причому найбільшого успіху досягають ті підприємства, в яких інноваційна діяльність являє собою неперервний процес управління інноваційною активністю.

Інноваційна активність – цілеспрямована діяльність суб'єктів підприємницької діяльності щодо конструювання, створення, освоєння й виробництва якісно нових видів техніки, предметів праці, об'єктів інтелектуальної власності (патентів, ліцензій тощо), технологій, а також впровадження досконаліших форм організації праці й управління виробництвом [4, с. 655].

Інновація – це новий підхід до конструювання, виробництва, збуту товарів, завдяки якому інноватор та його компанія здобувають переваги над конкурентами.

Інновації – це засіб досягнення абсолютної конкурентної переваги за рахунок засвоєння нових сегментів ринку, де ще не має значної частки конкурентів. Це так звані інноваційні ринки.

В літературі виділяють такі типи інноваційних змін:

- **Продуктові нововведення** – виробництво нових виробів або виробів з поліпшеними якісними властивостями, що дає право виробникам обґрунтовано підвищувати ціну на ці вироби на ринку.

- **Технічні (технологічні) нововведення** – нове обладнання, нові технології, що докорінно змінюють або покращують істотно існуючий технологічний уклад і ефективність економіки.

- **Організаційні нововведення** полягають у впровадженні нових або досконаліших методів організації виробництва (потоківих, мережевих тощо).

- **Економічні нововведення** – нові механізми функціонування економіки, що забезпечують прогресивні зміни існуючого господарського укладу, сприяють розвитку економіки на усіх рівнях – від суспільства загалом до окремого підприємства.

- **Управлінські нововведення** – нові підходи та методи щодо організації управління, реформування системи управління для адаптації підприємств до мінливих ринкових умов.

- **Політичні нововведення** – нові механізми управління процесами державотворення, нові методи вирішення міждержавних проблем та проблем взаємовідносин політичних суб'єктів.

- **Соціальні нововведення** – цілеспрямовані зміни у соціальній структурі і соціальних взаємовідносинах, проведені державою (на рівні суспільства загалом) або організацією для

підвищення соціального статусу особистості й оптимального співвідношення особистих і суспільних інтересів.

• Юридичні нововведення спрямовані на розроблення нових або вдосконалення існуючих законодавчих та підзаконних актів, що регулюють відносини у різних сферах суспільства [6, с. 206].

Усі вищеперелічені види інновацій впливають на конкурентоспроможність підприємства, але найбільший вплив мають продуктові, організаційні та технологічні інновації. Перші – це нововведення, які є найпривабливішими на світовому ринку. Вони дають змогу покращувати якість існуючої продукції або створювати інновації. Другі пов'язані з нововведеннями, які виготовляються у технічній системі організації і є продуктом поєднання науки і техніки. А треті пов'язані з інноваціями, які використовуються в культурній і соціальній інфраструктурі організації.

Що стосується класифікацій витрат на інноваційну діяльність, то переважно розрізняють декілька видів витрат на технологічні інновації:

– витрати на дослідження і розробки, які, своєю чергою, складаються з витрат на внутрішні та зовнішні науково-дослідні роботи;

– витрати на придбання нових технологій (придбання виключних майнових прав на винаходи, корисні моделі, промислові зразки ліцензій, ліцензійних договорів на використання зазначених об'єктів);

– витрати на технологічну підготовку виробництва;

– придбання машин, обладнання, установок, інших основних фондів і капітальні затрати, які пов'язані із просуванням продукту- і процес-інновацій;

– витрати на маркетингові дослідження.

Усі ці витрати взаємопов'язані і відіграють велику роль у формуванні собівартості продукції та попиту на неї. Водночас зменшення витрат на інноваційну діяльність може бути пов'язане з погіршенням світової кон'юнктури.

Обґрунтування отриманих результатів. Компанії досягають конкурентних переваг за рахунок інновацій. Вони вивчають нові методи дослідження конкурентоспроможності чи знаходять кращі способи конкурентної боротьби під час використання старих способів. Отже, досягнення науково-технічного прогресу розповсюджується у виробництві у формі інновацій.

За інформацією головного управління статистики Львівської області, за перший квартал 2007 року освоєно 27 інноваційних назв. З них 8 – нові види техніки, 2 – нові технологічні процеси і 1 – технологія, яка зберігає ресурси. А у 2008 році інноваційні заходи здійснювало 101 промислове підприємство, що на 20% менше від попереднього року. Їх частка у загальній кількості промислових підприємств області зменшилась до 12,1% (рисунок) [7].

Частка інноваційно активних промислових підприємств Львівської області

На чверть скоротилась кількість освоєних нових видів матеріалів, виробів, продуктів і нової техніки (138 назв). Нові види продукції переважно освоювали підприємства з виробництва харчових продуктів, хімічної промисловості, металургійного виробництва, машинобудування, легкої промисловості.

Для модернізації виробничих процесів підприємства області придбали 23 нові технології, що вдвічі більше, ніж у 2007 році.

Якщо порівнювати впровадження інноваційних технологій з початку XXI ст., то підприємства Львівщини демонстрували найбільшу активність у цій сфері ще у 2000 році. Тоді питома вага підприємств, що займалися інноваціями, становила 13,4% (ті, що впроваджували, – 10,3%). З того часу підприємства Львівської обл. все менше цікавились інноваціями: минулого року питома вага тих, що займалися впровадженням нового, становила 8,4%, а тих, що таки впроваджували, – 6,4%.

Більшу схильність до інновацій на Львівщині виявили підприємства машинобудування й виробництва харчових продуктів та тютюнових виробів – по 22,6 % від загальної кількості інноваційних підприємств, а також видавничої діяльності, хімічної та нафтохімічної промисловості – по 9,7 %. Застосування інновацій привело до нарощування випуску конкурентоспроможної продукції й збільшення випуску продукції в цих сферах діяльності.

Незначними були витрати на придбання нових технологій, витрати, пов'язані із придбанням прав власності на винаходи, корисні моделі, промислові зразки (0,7 % від інноваційних витрат).

За останні три роки на Львівщині частка витрат на виконання наукових досліджень і розробок зросла на 7 відсоткових пунктів. І хоча чисельність спеціалістів, які займалися науково-технічними розробками, становила 583 особи, їхня питома вага в середньосписковій чисельності працівників основної діяльності становила лише 0,4 %. Це свідчить про низький рівень мотивації праці робітників інноваційної сфери. Середньомісячна зарплата науковців залишається нижчою, ніж законодавчо визначена, яка має дорівнювати подвійній середній зарплаті працівників промисловості. Як наслідок – значний відтік науковців за кордон і зростання рівня корупції в інноваційній сфері. Недобросовісне виконання експертами інноваційних проектів своїх обов'язків часто призводить до того, що інноваційним проектам не вдається отримати статусу інноваційності, а незначні проекти завдяки старанням корупціонерів без особливих клопотів проходять реєстрацію [8, с. 108].

З початку XXI ст. підприємства Львівщини впроваджують новітні технології «через рік»: після кожного зростання витрат на інновацію, наступного року їх кількість зменшується на 3–5 млн. грн.

Що ж до джерел фінансування інноваційних технологій, то підприємства Львівської обл. переважно користуються своїми коштами і щороку вкладають їх більше. Щоправда, минулого року кількість власних грошей, за які здійснено інновації, зменшилась на 3 млн. грн. Усе більше коштів на інновацію надходить з Державного бюджету: минулого року з цього джерела фінансування витрачено на інновації 4 млн. грн.

Основним джерелом фінансування витрат на здійснення інновацій є власні кошти підприємств, за рахунок кредитів банків освоєно десяту частину. Значно скоротились надходження з Державного бюджету та від іноземних інвесторів. Щороку зростають й «інші джерела» фінансування впровадження новітніх технологій. Хоча й тут присутнє незначне коливання з року в рік, утім 2005 року з цих джерел витрачена максимальна сума – 13526 тис. грн. [7].

Усе вищезазначене вказує на необхідність побудови ефективної регіональної стратегії розвитку промисловості на інноваційній основі, яка дала б змогу вийти на нові ринки збуту та підвищити конкурентоспроможність продукції підприємств Львівської області, адже інноваційні процеси істотно впливають на діяльність промислових підприємств, які здійснюють інновації.

Інтенсифікація науково-технологічного розвитку та активізація інноваційної діяльності сприятиме підвищенню ефективності промислового виробництва Львівщини, що, своєю чергою, забезпечить зростання його конкурентоспроможності на вітчизняному та світовому ринках.

Економічний стан сьогодні є не дуже привабливим. Україна знаходиться на ринку високотехнологічної продукції в ролі аутсайдера. Вона не може конкурувати, оскільки має не достатньо розвинений механізм розвитку регулювання цього ринку. А це свідчить про низьку конкурентоспроможність підприємств. Для її покращання необхідно стати активним учасником світового ринку новітніх технологій. Це допоможе Україні і, зокрема Львівщині, вибратися із становища, в якому вони зараз перебувають. Адже науково-технічний потенціал може стати одним із головним чинників виходу із кризи, в якій опинилася наша держава сьогодні.

Питання підвищення конкурентоспроможності підприємств, які займаються інноваційною діяльністю, є актуальним для України. Необхідно орієнтувати Україну на використання

інтелектуальних ресурсів та розвиток нової продукції, яка була б конкурентоспроможною на світовому ринку. Необхідно створити умови для неперервного оновлення технології, удосконалення управління організацією, використовуючи нові наукові знання.

Для створення інноваційного механізму необхідно спочатку побудувати інфраструктуру, яка допомогла б молодим винахідникам швидше втілювати свої плани в життя. Навіть сам процес, якого зазнає інновація, дуже тривалий. Тому необхідно допомогти новаторським ідеям швидше проходити шлях від задумів до певного конкретного предмета, який вже зможуть застосовувати і на практиці.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Можна зробити висновок, що взаємозв'язок інновацій та конкурентоспроможності чітко прослідковується. Адже в наш час людство надає перевагу усьому новому і це впливає на діяльність підприємств. Вони повинні пристосовуватися до ринкового попиту, тому що, задовольнивши його, вони зможуть піднятися на вищий рівень свого розвитку і стати лідером у певній сфері виробництва. Недостатність коштів на фінансування витрат на здійснення інновацій мають також вплив на конкурентоспроможність. Підприємства не спроможні втілювати свої ноу-хау і повинні працювати на застарілому устаткуванні. Тому для виходу підприємств на вищий рівень, що дає змогу конкурувати на світовому рівні, необхідні державні дотації.

Для збільшення конкурентоспроможності нашої продукції необхідно стати одним з активних учасників світового ринку високотехнологічних продуктів та інновацій. Науково-технічний потенціал може стати одним з чинників виходу з кризової ситуації. Інноваційна діяльність і буде таким чинником.

1. Тананакіна Д.О. *Проблеми національної конкурентоспроможності та пріоритети конкурентної політики в Україні*. – К., 2000. 2. Яковець Ю.В. *Епохальні інновації XXI века*. – М.: ЗАО “Издательство “Экономика””, 2004. 3. Drucker P. *Innowacja i przedsiębiorczost. Praktyka i zasady*, PWE. – Warszawa, 1992. 4. Грозна В.В. *Підвищення конкурентоспроможності економіки України як передумова співробітництва з ЄС // Актуальні проблеми економіки*. – 2006. – 11(29). – С. 130–134. 5. *Економічна енциклопедія: У 3-х т.* / Б.Д. Гаврилишин. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. 6. *Управління інноваціями: Навч. посібник // За ред. А.І. Сухорукова*. – К.: Видавничий дім Комп'ютерпрес”, 2003. 7. *Головне управління статистики у Львівській області*. <http://www.stat.lviv.ua/ukr>. 8. Пероганич О.В., Карпінський Б.А. *Конкурентоспроможність як відображення інноваційного регіонального розвитку промисловості // Збірник науково-технічних праць Національного лісотехнічного університету України*. – Львів, 2009.